

Оригинални научни рад
УДК: 811.163.41'255.4=161.1
821.163.41.09 Петровић Његош П. II
doi: 10.5937/zrffp53-44146

УЗРЕЧИЦЕ КАО ТРАНСЛАТОЛОШКИ ИЗДЗОВ (НА ГРАЂИ ЊЕГОШЕВОГ СПЕВА *ШЋЕПАН МАЛИ И РУСКИХ* ПРЕВОДА)

Јелена Р. БАЈОВИЋ¹
Василије С. СТОИЉКОВИЋ²
Јелена М. ЈОВАНОВИЋ³

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Катедра за руски језик и књижевност

---

¹ jelena.bajovic@pr.ac.rs

² vasilije.stoiljkovic@pr.ac.rs

³ jelena.jovanovic@pr.ac.rs

Рад примљен: 24. 4. 2023.

Рад прихваћен: 29. 6. 2023.

УЗРЕЧИЦЕ КАО ТРАНСЛАТОЛОШКИ ИЗАЗОВ
(НА ГРАЂИ ЊЕГОШЕВОГ СПЕВА *ШЋЕПАН МАЛИ*
И РУСКИХ ПРЕВОДА)

Кључне речи:

Петар II Петровић
Његош;
спев *Шћейан*
Мали;
фразеолошки
жанрови;
узречице;
руски превод.

Сажетак. У овом раду разматрају се могућности превођења узречица на сродни словенски језик (са српског на руски) на грађи Његошевог спева *Шћейан Мали* и руских превода Владимира Корнилова и Олега Мраморнова. Узречице су карактеристичне за српски културолошки код и национално биће, а Његош их богато користи у *Шћейану Малом*. Руски превод упечатљиво показује диференцијацију заступљености наведеног жанра у језичкој слици света и фразеолошком фонду двају словенских језика.

Увод

Језик се у савременим истраживањима дефинише као „природни“ супстрат културе који продире у њу са свих страна и служи као инструмент менталног уређења и очувања етничке перцепције света, писао је у предговору књиге Н. И. Толстоја *Језик и народна култура* А. Ф. Журављов (Толстой, 1995, стр. 9). Фразеолошки слој језика је врло значајан у истраживањима узајамног утицаја језика и културе, те се поставља питање шта од ова два сегмента представља основно полазиште. Веома изражајно средство и значајан сегмент језика једнога народа, његовог културног наслеђа и фразеолошког фонда представљају узречице.

Анализирајући узречице у *Горском вијенцу*, Пејановић (2020) наводи да већина узречица, према некадашњој функцији и пореклу, представља окамењене облике клетви, заклетви, обраћања божанству са молбом за помоћ и заштиту, дистанцирање, изражавање захвалности, тражење и давање опроштаја. Дакле, у ову групу су процесом фразеолошке транспозиције прелазиле јединице из других група. Заједничко за већину узречица је да имају модално значење, тачније, да изражавају однос говорника према ситуацији (Пејановић, 2010, стр. 108). Наведено се у потпуности односи и на узречице посведочене у другом Његошевом спеву, *Шћејану Малом* (Пејановић, 2021, стр. 88, 99).

Узречице као фразеолошки жанр

Маројевић (2020, стр. 69) у спеву *Шћејан Мали* издваја четири слоја фразеолошких жанрова, и то: синтагматске жанрове (стални епитети, устаљена поређења, идиоми), реченичне (пословице, изреке, (верске) узречице), оптативне (заклетве, клетве, благослови, опраштања, добродошлице и здравице, апотеозе и благодарења, квалификативи), те групу фразеолошких фигура (хендиадис, перифраза, таутолошки изрази и суперлативни изрази).

У узречице се, пре свега, убрајају изрази који имају или могу имати реченичку структуру, одражавајући целовиту мисао. У *Шћейану Малом* се издвајају три групе узречица: оне у којима се помиње (хришћански) Бог, изрази које користе муслимани у турском табору (обично уз арапску именицу *Аллах* опонашајући и њен изговор), те узречице које одражавају стари, још пагански систем веровања, а користе их представници оба табора (Маројевић, 2020, стр. 75–76).

Узречице као њранслајолошки изазов

Анализирајући узречице као фразеолошки жанр, Пејановић и Маројевић их у Његошевим делима разврставају у више категорија, према типу фразеолошке јединице. Наравно, с обзиром на тематику и врсту пева, најбогатији примерима је *Горски вијенац*, док у *Луци микрокозма* узречице нису забележене. Ексерпцијом грађе у *Шћейану Малом* дошли смо до закључка да је у овом Његошевом делу посведочено седам типова. Најзаступљеније су оне узречице у којима се помиње лексема *Бој*, рана позајмица из индоиранске групе индоевропских језика (Маројевић, 2020, стр. 76).

С обзиром на различиту језичку и културолошку заступљеност наведеног фразеолошког жанра у српском и руском језику, за преводиоца на руски узречице заиста представљају транслатолошки изазов.

А. Тип ако бог да узр. (хришћанска)

У комплементарном раду (види: Бајовић, 2022, стр. 23) анализиран је превод лексеме *домаћи* из наредног примера. Овде ћемо само навести да је узречица *ако Бој да* веома заступљена у српском језику и српском културолошком коду, мада, рекли бисмо да се у одређеним случајевима користи пагански/сујеверно, дакле да се спречи могући неповољан ток догађаја.

Размотрићемо два типа примера.

1. Условна реченица са исказаном ѡлавном:

Ми смо једно били и дићемо:
 домаћа се чељад посвађала,
 па ћемо се смирит ако Бог да.

[ШМ 3080–3082 (Писмо беглер-бега првог чита Теодосија Мркојевић)]

Оба преводиоца су наведену фразеолошку јединицу на руски језик превели изразом *с божјеј помошћу*, с тим да је Корниловљев превод изашао у совјетско доба и лексема *бог* се према правописној норми писала малим словом, док Мраморнов користи савремени узус и у свим случајевима

је пише великим словом, и то не само именицу *Бог* него и придев *Божий* (према савременом руском правопису лексема *бог* пише се малим словом). Наводимо преводе трију стихова који чине један синтаксички период:

Были мы и будем едиными:
а что наша челядь повздорила,
усмирим ее с **божьей помощью**. [ССМ с. 285]

Заедино были мы и будем,
а что наша челядь возмутилась,
с **Божьей помощью**, она смирится. [ЛСМ с. 212]

2. Условна реченица уз елијсу ѓлавне:

Не брижи се нама, **ако Бог да**:
ми смо вјешти турскијем гостима –
што их више к нама на част дође,
гостимо их свагда поштеније,
са вишим их справимо колачем;
и сад ћемо, **побре, ако Бог да** –
памти добро хоћу ли лагати.

[ШМ 721–727 (Бајо Гавриловић)]

Наведени пример веома је занимљив јер једна реплика (Баја Гавриловића) два пута садржи узречицу *ако Бој да*. У првом случају употребљена је узречица у стандардном значењу, док је у другом значење интензивније – Бајо се заиста узда у Божију помоћ.

Преводиоци на руски су врло добро осетили ове нијансе у семантици Његошевих узречица и у првом стиху употребили изразе *ничего* и *ради Бога* (рекли смо да Мраморнов реч *бог* увек пише великим словом, иако би руски фразеологизам, према савременом правопису, гласио *ради бога*). У другом стиху је и у руском језику значење интензивније, пренето је то надање у Божију помоћ. Дакле, наведени фрагмент у једном и другом преводу гласи:

Ничего, о нас не тревожься,
мы с турецкими гостями сладим;
чем их больше, тем сладим искусней,
тем радушнее гостей приветим,
с хлебом-солью к ним выйдем навстречу.
Дай-то бог, побратим, сам увидишь,
правду говорю или неправду. [ССМ с. 186]

Не переживай за нас ты, **ради Бога**;
сладим мы с турецкими гостями:
пусть приходят к нам на угощение,

завсегда гостјам почтенње наше,
лучшим хлебом-солью мы их встретим.
Побратим, что Бог даст, то и примем.
Коли поумнеешь, сам увидишь. [ЛСМ с. 70]

Последњи стих реплике Мраморнов је донекле произвољно превео: код Њеѓоша не стоји да Бајовом саговорнику треба да напредују умствене способности.

Б. Тип БОГ ДА ПРОСТИ (хришћанска) узр. с да-императив.

Тип фразеолошке јединице *бої да ѡпростии* у спеву је посведочен једном у реплици попа Андрије Ђурашковића. Претходи јој читање анонимног писма послатог Шћепану о скорашњем нападу на Црну Гору који може уследити:

Бог да прости, чуднога Србина:
крупно пише – ништа не замеће,
но истину у очи говори.

[ШМ 596–598 (поп Андрија Ђурашковић)]

Владимир Корнилов веома је успешно реконструисао према контексту жељу попа Андрије да *Бої* управо *сачува* чудног Србина, аутора анонимног али својевременог дописа. Дакле, не да му опрости, већ да га сачува. Глагол *сберечь* налази се у иницијалној позицији стиха и на адекватан начин преноси стилску ноту.

Сбереги, **боже**, чудног серба!
Пишет о главном и без утайки
и в глаза всю правду-матку режет. [ССМ с. 181]

Мраморнов користи узвик *Господи* (то је облик вокатива који је руски језик током историјског развоја изгубио – приближно у XIV–XV веку, али се он, у конкретном случају, чува у стилском регистру као црквенословенизам), којим се, између осталог, изражава изненађеност:

Господи! Вот серб – на удивленње!
Здорово он пишет, без утайки,
говорит в глаза всю правду-матку. [ЛСМ с. 64]

Интересантно је да су се оба преводиоца на крају првог стиха реплике одлучила на исти интерпункцијски знак – узвичник, иако се у Њеѓошевом тексту, код попа Андрије, пре осећа спокојно задовољство због наведеног поступка. Такође је интересантно да су обојица употребила колоквијалну реч *правда-матка* у последњем стиху одломка (у РРЈ III 1983: 351 након наведене лексеме стоји стилска ознака *просторечие*).

В. ТИП ЈАД (ГА) ЗНАО узр. (хришћанска, паганског порекла)

Узречица је посведочена у дијалогу Шћепана и Баја Гавриловића (Гаврилова сина, иначе Кривокапића):

Откуда је то двоје Туради
те сте ми их на дару довели?
[ШМ 626–627 (Шћепан)];

Јад их знао у њихову главу.
Западосмо у дно Суторине,
кад ево их право пут Новог
нагазише те их похватасмо,
[ШМ 628–631 (Баја Гавриловић)];

Эти двое, ответьте, откуда,
в дар ведете мне издалека?
Дьявол их знает, они откуда.
Мы засаду держим в Суторине
и видим: эти держат путь к Нови;
перехватили их на дороге, [ССМ с. 183]

А двоих вот этих пленных турок
где добыли для меня в подарок?
Чёрт их знает, кто они такие.
Мы в засаде были, в Суторине,
видим, эти держат путь на Херцег,
мы их тут же и перехватили. [ЛСМ с. 66]

Фразеолошка јединица *јад (ја) знао* паганског је порекла и означава нечисте силе које односе људе или наносе несрећу. Карактеристична је за црногорско поднебље и заступљена је у савременом језику (приметили смо да у источнохерцеговачким говорима старије становништво користи варијанту *ако знам, јади ме знали*). Олга Павић, рођена Мишовић у Жупи Никшићкој, удата у Озринићима, користи следеће облике наведеног фразеологизма који би према жанру могли представљати клетве: *јад ја видио / јади ја виђели, јади ја убили, јад ја дозвао*. Превод на руски језик врло је занимљив. Облик *знао* представља оптаив, у руском језику наведена врста речи не постоји, па се користи презент. Узречица се у одређеном смислу десемантизује и оба преводиоца се одлучују за општесловенски фразеологизам *дьявол/чёрт их знает*. Фразеолошки речник наводи варијанте: *бог (аллах, господь, леший, хрен, черт* итд.) *его знает (ведает)* (РХСФР I, 1979, стр. 44). Наведени фразеологизам посведочен је и у српском језику – *ђаво би ја знао* и спада у најфреквентније.

Анализирајући варијантност, В. М. Мокијенко у *Словенској фразеолоџији* наводи да се фразеолошка постојаност и непостојаност налазе у узајамној вези и обезбеђују функционисање и динамику фразеолошког фонда. Затим додаје: „фразеологическая вариантность обычно возможна лишь постольку, поскольку фразеологизм сохраняет признаки слова: формальное (парадигматическое и словообразовательное) варьирование фразеологической единицы почти ничем не отличается от варьирования лексического. Устойчивость же проявляется именно при специфически фразеологическом варьировании – варьировании компонентов сочетания и, частично, синтаксическом: лексические замены компонентов и количественные (или порядковые) изменения в их составе, как правило, не нарушают их семантической тождественности, а также структурной однородности. Поскольку определяемая таким образом стабильность характерна именно для вариантности, свойственной фразеологизму (в отличие от слова), устойчивость можно считать различительным признаком фразеологической единицы“ (Мокиенко, 1989, стр. 48).

Г. Тип *ко ће ка(о) бог узр.* (у форми реторског питања)

Фразеологизам *ко ће ка(о) бої* размотрићемо у ширем контексту свева. Игуман Теодосија Мркојевић забринуто пита војводу Драга о губицима међу маленом црногорском војском након доја са Турцима. Војвода Драго одговара да Црногораца није много погинуло каква им се сила супротставила, затим веома сликовито додаје:

Једном мишљах, кунем ти се главом,
да пиличник од нас не остаде
каква сила дјеше у Турчина
нас не дјеше но тридест стотина;
мишљах чисто, бабове ми душе,
да се Турци говеђу прометну
да их с мјеста не бисмо шенули.

[ШМ 1784–1790]

Православни хришћанин времена радње свева такав развој догађаја може да објасни само промислом Божијим и да то уобличи у реторско питање:

Ко ће ка Бог (да му је за славу!):
тек на Турке зором ударисмо,
Бог им зеца у срце ућера.

[ШМ 1791–1793 (војвода Драго Вукотић)]

Оба преводиоца на руски одлучују се за изразе *Господь помог, Господу слава*, што несумњиво сведочи о најбољем преводачком решењу. Руски језик није развио узречице наведеног типа, у одређеној мери би се сматрало да је то помињање бога *всуе*. Трећа Божија заповест на руском гласи *Не приемли имене Господа Бога твоего всуе* и културолошки се није десила адаптација израза са компонентом *Бої* као у српском језику.

Господь помог нам! Господу слава!
Мы с зарей по туркам ударили,
и господь вогнал в их сердца зайца. [ССМ с. 232]
Но помог Господь. Господу слава!
Мы с зарей ударили по туркам,
Бог сердца их заячьими сделал. [ЛСМ с. 134]

Д. ТИП НЕ РЕЋИ „ХВАЛА БОГУ“ (хришћанска) узр. трансп. у идиом

Познато је да је *хвала Боју* узречица, међутим, у комбинацији са компонентом *не рећи* улази у идиом као ширу фразеолошку структуру. Наредни пример у коме је посведочен идиом *не рећи „хвала Боју“* такође се мора размотрити у ширем контексту. Патријарх цариградски Есперијус ухаћен је на црногорској земљи како наговара Црногорце да се Турцима предају, куне и шаље проклетства ако се народ не опамети. Војници немају куд већ доводе неразумнога патријарха на Цетиње. Код народа то неадекватно понашање црквеног великодостојника изазива љубопитство, а код игумана Теодосије Мркојевића зловољу. Војник присутнима (између осталог и књазу Долгорукову) објашњава да су покушавали да га уразуме, међутим, без успеха:

Кумисмо га три-четири дана
ко се годе код њега намјери –
на сва наша кумства не обрну,
нити једном рече „хвала Богу“,
но све прати ону наопаку.

[ШМ 3013–3017 (војник)];

Ако се изузме чињеница да је народ патријарха кумио сва три-четири дана (а не само трећег и четвртог како је у првом преводу!), оба преводачка решења се могу сматрати адекватним. Дакле, патријарх тих дана није извршавао своју основну црквену дужност – није говорио *Слава Богу* (како је преводац показао у првом преводу), нити је *славико Госиода* (како је у другом преводу пренет наведени фразеологизам):

Молили третий день и четвертый –
кто только его не упрашивал;
он отверг все наши заклинанья,

ни разу не казал: „Слава Богу“,
все время на своем настаивал. [ССМ с. 282]

Дня четыре мы его молили
и по-доброму уйти просили,
но не внял он нашим слезным просьбам,
не хвалил он Господа, а только
на своём настаивал упорно. [ЛСМ с. 208]

Ђ. ТИП ОПРОСТИ МИ БОЖЕ (СВЕМОГУЋИ) *узр.* (хришћанска)

Једна од основних карактеристика православне вере јесте покајање, уобличено у узречици *ојросѣи ми Боже свемојући*.

Према званичном сајту Српске православне цркве, покајање представља, у црквеном схватању и у црквеној мисли, моменат човековог прихватања својих личних сагрешења и потврда, пре свега самом себи, схватања да није изабрао прави начин и пут за живљење и остварење својих животних начела. У свести православних Срба веома је заступљено и може бити и у функцији узречице:

Опрости ми Боже свемогући:
када ни ти главу не обрћеш
што се чини по земљи несрећној –
[ШМ 547–549 (поп Андрија Ђурашковић)];

Корнилов је у преводу на руски употребио исто обраћање *боже всемогуций*; међутим, занимљиво је да након облика императива *извини* није употребио заменицу у генитиву *меня*, како је уобичајено према књижевној норми, већ у дативу – *мне*, чиме се постиже архаизација текста.

Извини мне, боже всемогуций,
но тебе хоть раз взглянуть не худо,
что творится на земле несчастной, [ССМ с. 180]

Мраморнов користи врло упечатљиво и узвишено обраћање *Господь Всевышний*, такође као најтананији одраз православне менталности, хришћанске врлине и морала. Православни хришћанин је увек свестан присуства Бога, нарочито када износи одређена запажања:

Да прости меня Господь Всевышний,
но Ему не грех бы нас заметить,
что творится на земле несчастной, – [ЛСМ с. 60–61]

Навели смо да О. Мраморнов лексику у вези са именовањем Господа увек наводи великим словом; последњи пример сведочи и о писању суплетивне заменице *он* у дативу јединине *ему* великим словом, пошто се односи на Бога.

Е. ТИП СА ПОМОЋОМ АЛАХА узр. (муслиманска)

Наредна реплика једна је од најзначајнијих у *Шћейану Малом*, у њој је одражена сва лепота Његошеве поетике и ширина талента. Садржи стихове које памте покољења: Чим ћемо се показат Турцима, / од којијех цио свијет трепти; / Разберите Турци што зборите!, итд. Дакле, беглер-бег први обраћа се Турцима и говори о султану као јединоме и свемоћноме цару који држи свет у рукама:

како јајце ово што ја држим:
да му дође у султанску главу,
са помоћом турскога **Аллаха**,
може бацит свијет да му прсне
ка ја што ћу ово јајце бацит.

[ШМ 1362–1365 (беглер-бег први)];

Према савременој српској књижевној норми, облик би био *јомоћу* (турскога Алаха) и без предлога *са*.

Корнилов у руском користи идентичну конструкцију, у савременом руском је са предлогом *с*. Узречица је саставни део поетичних стихова обогаћених глаголима *вздуматься* и *расколоть* карактеристичних за узвишени и песнички језик. Архаизацији текста на руском језику доприноси и употреба везника *ежели*, а поетизацији доприноси инверзија:

И как яйцо, что в руках держу я,
ежели вздумается султану,
с помощью турецкого **аллаха**
мир он может расколоть вот так же,
как сейчас расколю яйцо это. [ССМ с. 213]

Одлика преводилачке поетике Мраморнова јесте трансформација редоследа стихова оригиналног текста, што смо навели и у комплементарном раду. Први Његошев је трећи преводиочев стих, а и остали су у преводу испреплетани. Узречица је преведена истом конструкцијом као и код Његоша и Корнилова.

С помощью турецкого **аллаха**,
может наш султан, коль пожелает,
сделать так, чтоб мир весь расколосся,
как яйцо – вот, взял его я в руку,
а теперь вот так его бросаю. [ЛСМ с. 107]

Занимљивост је да оба преводиоца лексему *аллах* пишу малим словом.

Закључак

Духовно-моралне вредности представљају одраз историјско-културног памћења једнога народа. У нашем случају то су два народа исте конфесионалне припадности. Православна менталност тесно је повезана са хришћанском врлином, моралом и вредносном перцепцијом света, стога налази свој директан одраз у фразеолошком жанру узречица. Ти облици својим постојанством током векова сведоче о вечности смисла који садрже и најтананије показују српску и руску религиозну свест.

У *Шћейану Малом* посведочено је седам примера узречица који потврђују горенаведено: пет примера садржи лексему Бог, један пример муслиманског Алаха и један представља хришћанску узречицу паганског порекла. Дакле, православни хришћанин се највише узда у Бога и најчешће га помиње, па то узречице тога типа чини најзаступљенијима. Међутим, без обзира на велику заступљеност фразеологизама с компонентом *Бог* у руском језику, народ као да се држи треће божије заповести да име Господње не треба помињати узалуд, па није ни развио узречице наведеног типа.

Истраживање је показало потпуно различит приступ превођењу двају преводаца на руски језик: Корнилов се држи Његошевог оригинала и труди да у истој поетској структури савременог руског језика пронађе адекватна преводачка решења, док Мраморнов преводом исказује своју песничку креативност и иновативност. Последње се у теорији превођења може сматрати неуобичајеним. Претерано одступање од оригинала било је тема бројних истраживања у склопу теоријске мисли превођења.

Међутим, без обзира на то што два руска превода показују потпуно различит прилаз, у превођењу самих узречица на руски језик видимо извесну подударност. Оба преводиоца основну компоненту узречица – лексему *Бој* на руски језик најчешће преводе истом лексемом и користе уобичајене фразеолошке јединице (*ради бога, с божјей помошью*). У појединим случајевима је преводачко решење условљено структуром стиха и слога. Навели смо да Мраморнов према сопственом осећању све облике обраћања Богу наводи великим словом (*что Бог даст, помог Господь, с Божьей помошью*) и у односу на Корнилова чешће користи лексему *Господ*.

Обрађени материјал је показао да фразеолошки жанр узречица представља драгоцен материјал у поимању православне културне свести и може бити предмет даљег истраживања.

Извори

- ЛСМ: *Лжецарь Степан Малый*. Драма в переводе Олега Мраморнова. Москва: Спасское дело, 2019.
- ССМ: *Самозванец Степан Малый*. Перевод В. Корнилова. – У књ.: Петр Негош, *Горный венец. Самозванец Степан Малый*. Перевод с сербскохорватского под редакцией О. Кутасовой. Москва: Художественная литература, 1988.
- ШМ: *Шћейан Мали*. – У књ.: Петар II Петровић-Његош, *Луча микрокозма. Горски вијенац, Шћейан Мали*. Основно издање. Ортографија и ортоепија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Никшић – Београд: Будимљанско-никшићка епархија – Друштво за неговање Његошевог дела, 2018.

Литература

- Бажовић, Ј. (2022). Концепт „своје : туђе“ у Његошевом *Шћейану Малом* (Црногорци и Турци, једни о другима). У: С. Гудурић, Ј. Дражић, М. Стефановић (ур.), *Језици и култури у времену и његовој историји*, 10/1 (17–27). Нови Сад: Филозофски факултет.
- Маројевић, Р. (2020). Фразеолошки жанрови у *Шћейану Малом*. *Српски језик*, XXV, 69–88.
- Мокиенко, В. М. (1989). *Славјанска фразеологија*. Москва: Высшая школа.
- Пејановић, А. (2010). *Фразеологија Горског вијенца*. Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности.
- Пејановић, А. (2021). Фразеолошки жанрови у *Шћейану Малом* (у поређењу са *Горским вијенцем*). *Folia linguistica et litteraria*, XII (37), 87–103.
- РХСФР I. (1979). *Rusko hrvatski ili srpski frazeološki rječnik* (ur. Antica Menac). Zagreb: Školska knjiga.
- Толстой, Н. И. (1995). *Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике*. Москва: Индрик.

Елена Р. БАЈОВИЧ
 Василие С. СТОИЉКОВИЧ
 Елена М. ЈОВАНОВИЧ

Приштинскиј универзитет с временним местонахождением в г. Косовска-Митровица
 Философскиј факултет
 Кафедра русског јазыка и литературе

Присловья как переводческая задача
 (на материале поэмы «Степан Малый»
 Петра II Петровича-Негоша и русских переводов)

Резюме

В настоящей работе рассматриваются присловья в качестве фразеологического жанра и возможности их перевода на родственный славянский язык на материале поэмы «Степан Малый» сербского поэта Петра II Петровича-Негоша и русских переводов В. Корнилова и О. Мраморнова.

С точки зрения происхождения фразеологизмы Негоша подразделяются на фольклорные выражения (1), крылатые слова (2), фразеологические русизмы и славянизмы (3) и фразеологические окказионализмы (4). Постоянные эпитеты, устойчивые сравнения и идиомы представляют собой группу фразеологизмов на уровне словосочетания; в группу фразеологизмов на уровне предложения входят пословицы, поговорки и присловья; оптативные фразеологизмы оформлены с помощью двух-трех инноваций в системе частей речи сербского языка (оптативов, предикативов и предикативных существительных в качестве переходной категории); гендиадис, перифраза, тавтологические и суперлативные выражения составляют группу фразеологических стилистических фигур.

Присловья с компонентой *бог* характеризуют сербский культурный код и национальное бытие. Негош их, как и другие фразеологические жанры, богато использует в поэме «Степан Малый». Русский перевод наглядно показывает дифференциацию засвидетельствованности указанного жанра в языковой картине мира и во фразеологическом фонде двух славянских языков.

Ключевые слова: Петр II Петрович-Негош; «Степан Малый»; фразеологические жанры; присловья; русский перевод.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауђорсћиво-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).